

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ

mgr. Pawła Kołodziejkiego

pt. Śledztwa w sprawach nadużyć w podatku VAT

Od lat obserwowana jest ewolucja przestępczości, która coraz częściej przybiera postać przestępczości ekonomicznej, z czego nadużycia związane z wykorzystywaniem konstrukcji podatkowych stanowią jej najbardziej dochodowy dla sprawców przejaw. Spośród wszystkich danin publicznych, to właśnie podatek od towarów i usług jest najczęściej wykorzystywany przez sprawców do uzyskiwania korzyści kosztem mienia Skarbu Państwa. Decyduje o tym z jednej strony podatność podatku VAT na nadużycia, a z drugiej ogromne zyski, jakie grupy przestępcze czerpią z tej działalności, nieporównywalne z korzyściami z przestępczości o charakterze kryminalnym. Współczesna przestępczość związana z nadużyciami w podatku VAT przybrała rozmiary i strukturę godzące w bezpieczeństwo ekonomiczne Państwa. Straty z tego tytułu sięgają kilkudziesięciu miliardów złotych rocznie, tymczasem ponad 40% wpływów budżetowych pochodzi właśnie z podatku VAT. Nic więc dziwnego, że zwalczanie nadużyć w podatku VAT stało się obecnie priorytetem Państwa.

W niniejszej dysertacji podjęto próbę przedstawienia pewnych wzorcowych schematów postępowania składających się na proponowany optymalny model śledztwa w sprawach nadużyć w podatku VAT. Za główną hipotezę badawczą przyjęto założenie, że śledztwa w tej kategorii spraw różnią się nie tylko od postępowań o przestępstwa kryminalne, ale także tych prowadzonych w sprawach karnych gospodarczych. Weryfikując powyższą hipotezę skupiono się na kilku problemach badawczych, starając się odpowiedzieć na pytania jak wygląda współczesna przestępczość podatkowa i czy jej charakter ma wpływ na sposób reakcji organów ścigania, jakie są podstawowe metody przestępczych nadużyć w podatku VAT, czy istota nadużyć podatkowych wpływa na rodzaj i kolejność przeprowadzanych w postępowaniu dowodów, z jakich przepisów należy kwalifikować zachowania polegające na nadużyciach podatkowych, jak kształtują się wzajemne relacje postępowania karnego i procedur podatkowych, jakie problemy stoją na przeszkodzie skutecznemu zwalczaniu przestępczości w podatku VAT, a także czy obecne regulacje prawne są adekwatnym środkiem reakcji na przestępczość VAT-owską.

W rozprawie największe znaczenie przyznano rozważeniom o charakterze formalno-dogmatycznym, stąd też podstawową metodą badawczą była analiza tekstu prawnego, a także ściśle z nią związana analiza dorobku naukowego przedstawicieli doktryny oraz analiza

orzecznictwa. Wykorzystano także zebrane podczas badań dane statystyczne szeregu instytucji publicznych, jak i niepublicznych, które z racji przedmiotu działalności stykają się z problemem przestępczości w podatku VAT. Szeroko odwołano się także do badań empirycznych, głównie w oparciu o analizy ankiet skierowanych do prokuratorów, funkcjonariuszy Policji i pracowników komórek karno-skarbowych dawnych urzędów kontroli skarbowej.

Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów, wstępu i podsumowania zawierającego najważniejsze wnioski, a także bibliografii oraz aneksu. W rozdziale I omówiono skalę i naturę współczesnej przestępczości skarbowej w Polsce, a także branże najbardziej narażone na nadużycia w podatku od towarów i usług. Wprowadzenie to ma istotne znaczenie dla odpowiedzi na pytanie o sposób reakcji organów ścigania na zjawisko przestępczości związanej z nadużyciami w podatku VAT. Rozdział II koncentruje się na prawnopodatkowych zagadnieniach związanych z funkcjonowaniem podatku od towarów i usług. Prowadzenie postępowania przygotowawczego w sprawie nadużyć w podatku VAT nie jest bowiem możliwe bez znajomości przepisów regulujących problematykę opodatkowania tą daniną publiczną. Pamiętać bowiem należy, iż w omawianej kategorii spraw u podstaw przestępczych zachowań leży zawsze naruszenie określonych norm prawa podatkowego. W rozdziale tym zaprezentowano zarówno cechy podatku VAT, jak i zakres opodatkowania, jego podstawę i stawki. Opisano w nim także procedurę wymiaru podatku i dokumenty z tym związane. Rozdział III opisuje najczęściej stosowane mechanizmy nadużyć konstrukcji podatku od towarów i usług ze wskazaniem zarówno roli określonych kategorii podmiotów w uszczupleniu podatku w rozumieniu prawa podatkowego jak i prawa karnego, wskazując zarazem na możliwe istotne różnice pomiędzy zdefiniowaną rolą podmiotu w uszczupleniu, a konsekwencjami prawno-karnymi wyciąganymi wobec konkretnych osób. W rozdziale IV przedstawiono chronologicznie przebieg postępowania karnego w sprawach nadużyć mechanizmów podatkowych. Zarazem omówiono typowe w takich sprawach czynności dowodowe z uwzględnieniem ich specyfiki w tej kategorii spraw. Szczególną uwagę zwrócono na czynność przedstawienia zarzutów w kontekście wyboru właściwej kwalifikacji prawnej. Rozdział V poświęcono procedurom podatkowym oraz wzajemnym relacjom postępowania podatkowego i karnego, wskazując zarówno na ich autonomiczność i odrębne reguły dowodzenia w tych postępowaniach, jak i w konsekwencji na sposób oceniania gromadzonych dowodów. Szczególną uwagę poświęcono decyzjom podatkowym i ich roli dla toczącego się postępowania karnego. W zamykającym pracę rozdziale VI zaprezentowano przyczyny braku skuteczności zwalczania przestępczości VAT-owskiej w ocenie praktyków,

na przykładzie wspomnianego badania ankietowego. Pracę wieńczy zakończenie, w którym podjęto próbę odpowiedzi na sformułowaną hipotezę badawczą i przedstawiono postulaty zmian legislacyjnych, zmierzających do zapewnienia większej efektywności ścigania przestępczości związanej z nadużyciami w podatku VAT.